

ETNOGRAFIJE PUTOVANJA: TRANSNACIONALNE PRAKSE MIGRANATA

Znanstveni simpozij, Filozofski fakultet, Zagreb, 24. rujna 2009.

U multimedijskoj je dvorani Knjižnice Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, u suorganizaciji Hrvatskog etnološkog društva (HED) i Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju, 24. rujna 2009. godine održan jednodnevni znanstveni simpozij "Etnografije putovanja: transnacionalne prakse migranata", kojim su predstavljena etnološka istraživanja polaznika istoimenoga izbornoga poslijediplomskog kolegija. Kolegij je održan 2008. godine, u proljetnom akademskom semestru, u okviru poslijediplomskoga doktorskog studija etnologije i kulturne antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Pozdravnim su obraćanjem Željka Jelavić, predsjednica HED-a, i Nevena Škribić-Alempijević, voditeljica poslijediplomskoga doktorskog studija etnologije i kulturne antropologije, istaknule značaj takvog simpozija: užetematskih platformi za predstavljanje i revalorizaciju istraživačkih projekata i znanstvenih teza doktoranata. M. Povrzanović Frykman, izvanredna profesorica na Sveučilištu u Malmöu u Švedskoj, voditeljica kolegija i inicijatorica simpozija, uvodnim je teorijskim izlaganjem naslova *Biti i pripadati u transnacionalnim društvenim prostorima: teorijski uvod* najavila studentska izlaganja te ponudila metodološko-epistemološki okvir za promišljanje transnacionalnih praksi. Dva su antropološka koncepta: "biti" ("being") i "pripadati" ("belonging") istodobno srodna i različita u istraživanju transnacionalnih praksi; vidljiv je i nesrazmjer u uporabu obaju konceptata u suvremenim istraživanjima migracija: prevagu nosi koncept "pripadanja". U središtu istraživačkog interesa Maje Povrzanović Frykman upravo su stoga *predmeti* koji putuju s transmigrantima: oni ciljano distribuirani (što bi odgovaralo poimanju transmigracijskih iskustava u konceptu "pripadanja") i oni koji supostoje u transmigracijskom procesu a da njihovu prisutnost korisnici nisu nužno osvijestili jer koncept bivanja "pripada" ponajprije pragmatičnoj, a ne simboličko-subjektivnoj razini.

Niz studentskih izlaganja započeo je opisom studentskih praksi i iskustva u autobusu između Pule i Padove (Andrea Matošević), putovanja koje je niz spornih, mučnih, nelagodnih putničkih situacija, iskušanih i vlastitim iskustvom (autoetnografija). Putovanje autobusom na liniji Pula – Padova interpretira se kao metafora podvojenosti identiteta, prijepora na razini različitih binarnih opozicija (stranac/ne-stranac, student/delikvent, civilizacijsko/ne-civilizacijsko), a tjelesnost ističe kao dominantno iskustvo putovanja: nedostatak prostora, mučnina, umor, nelagoda.

Idućim se izlaganjem o obiteljskim transnacionalnim *prostorima* (Mirna Jernej) tematizirala suvremena dvoetnička svadbena svečanost u čiju su pripremu bile uključene dvije obitelji (hrvatska – s mladine strane) i engleska (s mladoženjine strane). Svadba je postala mjestom kulturno predeterminiranog obiteljskog okupljanja s jasnim protokolima i elementima. U opreci s kulturno različitim Drugim postala je (ne)očekivano mjestom ukrštanja i prijepora kulturnih i jezičnih razlika.

Žensko je iskustvo migracijskih praksi promišljeno izlaganjem o ženama diplomanticama (Lucija Katulić), a rasvijetlilo je poroznost klasnih granica i stereotipno poimanih odnosa društvene moći. Istraživanjem su se detektirale emocionalni, simbolički, psihološki i materijalni prijepori s kojima se susreću žene diplomantice zbog neizbježne privremenosti i trans-mobilnosti posla koji rade. Predodžbe o fluidnosti (pa i nepostojanju) "doma" iz emske perspektive suprotstavljene su tako uvriježenim pretpostavkama o "elitnosti" diplomatskog načina življenja iz etnske perspektive.

Na primjeru šarplaninskih ovčara na Učki u izlaganju o odnosu transhumancije i transnacionalizma (Grga Frangeš) promovirana je specifična metodologija istraživanja. Transhumacija, kao način života i privređivanja, te predodžbe o vlastitoj etničkoj i subetničkoj pripadnosti, istraženi su u albansko-makedonskoj obitelji, sezonski nastanjivanoj na Učki unazad četrdesetak godina, i u planinskom selu u Makedoniji, u kojem obitava njihova šira rodbinska zajednica. Tim se istraživačkim postupkom otkrila snažna transnacionalna društvena povezanost dviju naoko izoliranih planinskih zajednica.

Na osnovi šoltanskih kulturnih glasila iz osamdesetih godina 20. stoljeća posljednjim je izlaganjem (Marina Blagajić) analiziran odnos lokalne zajednice prema "uspješnim" emigrantima i njihovim financijskim ulaganjima u infrastrukturu otoka, što je dosljedno bilježeno u glasilima. Zavičaj je tako interpretiran kao prostor transnacionalne nade, a odnos prema zavičaju promišljen je na nekoliko razina: poimanja kolektivnog lokalnog, trans-lokalnog i transnacionalnog identiteta, kulturne politike te kolektivan odnos prema budućnosti i napretku lokalne zajednice.

Sva su istraživanja potkrijepila ideju o ograničenosti dosega etnološke analize transmigracijskog iskustva uz pomoć kategorije *etničnosti* (što je i dalje često u suvremenim istraživanjima migracija), odnosno, onu da je za cjelovitije sagledavanje transmigracijskih iskustava nužno sagledavanje niza ostalih kategorija: rodni, radni, generacijskih, klasnih i dr.

Dvije su zajedničke značajke svih izlaganja. Prije svega, to je autoetnografski element u istraživanjima: svaki (je) od izlagača, putem obiteljskih ili drugih društvenih veza, ima(o) posredno ili neposredno iskustvo transmigracijske prakse o kojoj govori. Također, tjelesnost, taktilnost i

osjetilnost, kao fizičko-mentalne kategorije transnacionalnih iskustava, naracija i sjećanja, prožimaju sve predstavljene priče: *miris* zavičaja, *okus* domaće hrane, *okus* majčine kuhinje, fizička iscrpljenost u transnacionalnim putovanju i dr. Neizostavno metodološko, teorijsko pa i epistemološko uporište upravo stoga, čini se, istraživanja transmigracijskih procesa mogu imati u subdisciplinarnom području antropologije osjetila (*anthropology of senses*).

Provedba empirijski utemeljenih istraživanja i studentska priprema izlaganja, mentorski rad voditeljice kolegija i predstavljanje rezultata istraživanja u okviru jednog tematskog simpozija, te, na posljetku, izrečena mogućnost objavljivanja ovih radova u tematskom bloku nekog od narednih brojeva *Studie Ethnologice Croaticae*, ukupno predstavljaju izniman rezultat u provedbi jednoga kolegija u okviru poslijediplomskoga studija te uvelike premašuju (programom studija zadane) studentske i nastavničke obveze.

Tihana Rubić

MUZEJ KVARTA

Radioničko-izložbena djelatnost

Udruga mladih muzeologa Kontraakcija , Zagreb 2009.

Udruga mladih muzeologa Kontraakcija neprofitna je kulturno-društvena organizacija koja je nastala prije nešto više od godinu dana u prvome redu kao praktična potreba i dio realizacije projekta "Muzej kvarta". *Kontraakcija* pretežno okuplja studente i mlade znanstvenike koji se bave različitim granama poput umjetnosti, arhitekture, urbanizma, arheologije i sociologije, prezentirajući ih uz pomoć suvremene muzeološke teorije i prakse. Svoje puno ime udruga temelji na ideji afirmacije muzeološke struke i muzeja pomoću suvremenih teorija kao društveno relevantnog subjekta u službi razvoja. Sam naziv udruge potječe iz osnovne karakteristike suvremenog muzeja da funkcionira kao svojevrsno ogledalo društvenog okruženja te je prema tome manje institucija, a više akcija i istodobno *kontraakcija*, kako to objašnjava prof. dr. sc. Tomislav Šola (*Eseji o muzejima... 2003*). Muzeologija se, povijesno gledano, razvila od praktičnih uputa kako skupljati, čuvati, proučavati i izlagati predmete, a s vremenom je došla i do pitanja značenja i smisla, interpretacije i koncepcije. Danas je muzeologija nadišla okvire institucija, materijalne kulture i znanstvenosti pa Tomislav Šola predlaže promjenu naziva muzeologije u *heritologiju* ili *mnemozofiju* jer je došlo do